

Tredje gången dyker grågubben och kommer tillbaka med en guldyxa. Han frågar: - Då är det väl den här? - Nej, svarar karlen.

Återigen dyker vattengubben och nu kommer han upp med vedhuggarens rätta yxa. Karlen tar den med stor tacksamhet. Och vattengubben skänker honom också de andra tre yxorna, den av guld, den av silver och den av koppar.

Sedan gör drängen sitt dagsverk färdigt och berättar på kvällen för husbonden om sin lycka. Den snåla tänker: - Vänta du bara! Du begrep dig inte på att ta emot de dyrbara saker, som man ville ge dig, man måste ju tvinga dem på dig! - Jag skall göra min sak bättre!

Han sätter tre yxor på skaft mycket slarvigt, går till sjön och hugger några spånor. Yxan hoppar av skaftet långt ut i sjön. Likadant gör han med den andra och tredje. Sedan går han fram och tillbaka på stranden, jämrar och beklagar sig högljutt, tills vattengubben uppenbar sig och frågar efter orsaken till hans förtvivlan. Sedan dyker gubben, kommer upp igen med tre guldyxor och frågar:

Är det här dina yxor?

Ja, det är mina! kommer svaret blixtnabbt, och den snikne mannen sträcker förnöjd ut handen för att ta emot yxorna. Men plötsligt sjuder vattnen upp och skummet flyger honom i ögonen. I samma stund försvinner vattengubben och genast blir sjön alldeles lugn. Inte den minste våg rör sig.

Mannen sitter en god stund på stranden nästan bedövad av förskräckelse. Inte ett ljud – intet att se!

Skamsen och ledsen över att han förlorat sina tre yxor lunkar han till sist hemåt. Under hela sitt återstående liv törs han aldrig mer sätta sin fot på sjöstranden” (Grängberg 1945 46).

Sagnet er nok så gammelt at det ble fortalt för jernöksens kom i bruk. Steinökser er blitt skjeflet på mange ulike vis. Det var et stadig tilbakevendende problem å få dem til å sitte på skaftet. Derfor ble mange ulike metoder forsøkt tilpasset de forskjellige stein- og tresorter. Men dette interessante tema må bli liggende her.

Da man på 1980-tallet fant det første nesten komplette hominide skjelettet, ble betydningen som forløper for det moderne mennesket styrket. Funnet ble gjort ved Lake Turkana i Kenya (Walker 1996). Hominidematerialet som er funnet, er ganske sparsomt og tilfeldig. Dette har gitt mulighet til mange ulike teorier om menneskets opprinnelse, men vi lar dette ligge. Hypotese ”out of Africa”, går ut på at mennesket er direkte etterkommer etter oppreiste hominider, som spredte seg fra Afrika ut over hele kloden for 100.000 år siden.

For 12.000 år siden kom mennesker fra Afrika til Levanten. Denne tidsperioden kalles neolittisk (ny steinalder), for de hadde båtformede steinøkser, produsert ved avansert teknologi (Tattersall 2002). Andre forskere mener at *homo sapiens* kom til Europa fra Asia, eller fra Afrika til andre kontinenter. Alle teorier har gode, men få indisier. Men om vi beveger oss nordover, kan det stadfæstes, at Nordeuropa ble avfolket under siste istid, og at menneskene kom tilbake hit for ca. 10.000 år siden. Et fellestrekk ved nesten alle arkeologiske undersøkelser av hominider i denne perioden er, at det finnes steinredskaper i utgravningene, og at einkorn, hirse, spelt og hvete har vært dyrket. I Nordeuropa ser det ikke ut til å ha vært stasjonære permanente bosatte samfunn.

I Tanzania, Østafrika i Great Rift Valley, Olduvai Gorge, 60 km. utenfor Nairobi, er det funnet steinredskaper laget av hominider fra mere enn to millioner år tilbake fram til for 1.5.000 år siden. Her i dette vulkanske område, er det en høy 48 km. lang ravine, som avdekker den historiske lagdelingen. I denne eroderte bratte ravinen holdt den tyske insektsforskeren Wilhelm Kattwinkel på å sette livet til i 1911, da han oppdaget de mange kulturlagene. I 1931 startet Mary og Louis Leakey sine undersøkelser og Richard L. Hay kom til i 1961. Her har det vært produksjon av **økser**. Noe av steinen (kvarts, basalt og obsidian), som øksene er laget av, stammer ikke fra stedet. Den er hentet fra fjellene (Ol Esakut og Ologesailie), som ligger ti kilometer borte. Det er påvist noen områder der øksene ble laget og andre lokaliteter der brukte økser ble slipt. Denne øksefabrikken er